

Sundhedsministeriet

Enhed: FOPS
Sagsbeh.: DEPCFMA
Koordineret med:
Sagsnr.: 2106012
Dok. nr.: 1681571
Dato: 09-04-2021

TALEPAPIR

Det talte ord gælder
[D. 29. april 2021 kl. 15.00, Folketingets Sundhedsudvalg]

Samråd om samrådsspørgsmål CM-CN vedr. Danskernes Rygevaner

[Indledning]

Tak for spørgsmålene og for invitationen til det her samråd.

Jeg er meget glad for, at Liselott Blixt fra starten af slår fast, at børn og unge skal ikke starte med at ryge. De skal ikke bruge nikotinprodukter, og de skal ikke blive afhængige. Vi ved, at rygning er den største dræber, vi har, det slår folk ihjel. De fleste rygere starter, før de fylder 18 år. Så der er en klar sammenhæng.

Vi har i Danmark i et bredt flertal i Folketinget aftalt at sætte markant ind mod børn og unges rygning og afhængighed af nikotin. Det er der, det starter, det er der, der skal sættes ind for at forebygge.

Bagtæppet for den aftale om en handleplan mod børn og unges rygning det var en udvikling, hvor vi efter mange års langsomt fald, havde set en stagnation i rygningen og nogle tal, der endda pegede i retning af, at flere børn og unge begyndte at ryge.

Hvis nogen går rundt i den opfattelse, at det for mig handlede om, hvorvidt det gik lidt op eller lidt ned i den ene undersøgelse til den anden, så er jeg nødt til at korrigere den opfattelse med det samme.

Uanset hvilke undersøgelser man ser på, af alle dem, der er til rådighed, så mener jeg, at vi kan konkludere, at tallet for børn og unges rygning er alt, alt for højt. Alt, alt for højt i Danmark. Der er ikke nogen undersøgelser, som har et tal for børn og unges rygning, som på nogen måde er tilfredsstillende.

Hvornår er det tilfredsstillende? Jeg mener først, det er tilfredsstillende, når der er ingen, når vi har nul. Når vi har en røgfri generation. For det starter jo med de nye generationer. Så det rigtige tal – målet – det må være nul!

Det er ikke kun min holdning, det er også sådan, jeg forstod holdningen hos de partier, der jo endte med at være med i aftalen. Det er så nogen andre end dem, der indkaldte her. Men min forståelse var – og er – at der er bred enighed politisk om, at vi har et mål i Danmark om en røgfri generation. Det er min opfattelse. Men selvfølgelig så kan partierne jo naturligvis tale for sig selv i forhold til det spørgsmål.

Så det konkrete forløb om en undersøgelse, som er en årlig tilbagevenden, der hedder Danskernes Rygevaner. Det vil jeg selvfølgelig gerne svare på.

[Danskernes Rygevaner]

Sundhedsstyrelsen har jo allerede redegjort for det, og jeg har viderebragt flere skriftlige svar til Folketinget.

Det er sådan, at siden 1994 har Sundhedsstyrelsen i samarbejde med Kræftens Bekæmpelse og Hjerteforeningen og Lungeforeningen årligt undersøgt danskernes rygevaner. Det er en undersøgelse, der gennemføres for at skabe viden og grundlag for forebyggelse af forskellige tiltag mod brug af tobaks- og nikotinprodukter.

Siden 1994 der er det jo sådan, at dataindsamlingsmetoden og stikprøverne har ændret sig. Det er nok forudsigeligt, at det sker. Et af de skift skete faktisk mellem undersøgelsen om Danskernes Rygevaner fra 2018 til 2019.

[Ændring i dataindsamlingsmetode i 2019]

Og der vil jeg godt ridse det forløb op.

Sundhedsstyrelsen og deres samarbejdspartnere, altså Kræftens Bekæmpelse, Hjerteforeningen og Lungeforeningen, de blev i foråret 2019 enige om at skifte dataindsamlingsmetode for Danskernes Rygevaner. Målet var at forbedre undersøgelsen ved at gøre den mere repræsentativ og få mulighed for at koble data til registerdata fra Danmarks Statistik.

Særligt Sundhedsstyrelsen ønskede at afprøve et skift i dataindsamlingsmetoden, så et evt. nyt og bedre datagrundlag kunne være grundlaget for efterfølgende analyser. Det er ikke nogen analyser, som vi, eller jeg som minister – ja ja nu var jeg jo ikke minister præcis, hvis det skete tilbage i foråret 2019 – men jeg er oplyst, at den daværende minister var heller ikke involveret. Sundhedsministeriet har ikke været involveret i disse overvejelser.

Danmarks Statistik foreslog en indsamlingsmetode til at udvælge et tilfældigt udsnit af befolkningen til den her undersøgelse.

Så bad man Statens Institut for Folkesundhed (SIF) om at vurdere metoden og muligheden for sammenligning med tidligere års undersøgelse. Altså når man vælger ny metode, så kan det jo give udfordringer i forhold til sammenligning med tidligere års undersøgelse.

Instituttet for Folkesundhed (SIF) vurderede, at et skift til Danmarks Statistik ville forbedre datakvaliteten. Men de pointerede så også, at der ville være tale om det man kalder et databrud, altså det ville være muligt at sammenligne, men der er nogle forbehold i sådan en sammenligning, når man har en ny opgørelsesmetode.

Så på den baggrund besluttede man altså fra Sundhedsstyrelsens side og fra Kræftens Bekæmpelse, Lungeforeningen og Hjerteforeningen at indgå en aftale med Danmarks Statistik om at gennemføre den her undersøgelse Danskernes Rygevaner 2019.

Dataindsamlingen ville ændres fra at indeholde besvarelser fra et panel hos en leverandør til og indeholde svar fra et tilfældigt udvalgt udsnit af befolkningen, som ville modtage et link til spørgeskema i e-boks med en række påmindelser.

[Skævhed i den nye indsamlingsmetode]

Da Sundhedsstyrelsen og samarbejdspartnerne modtog data fra den nye indsamlingsmetode i november 2019, der blev det imidlertid vurderet, at der var en skævhed i hvem, der havde besvaret spørgeskemaet.

Vægtningen fungerede derfor ikke optimalt – det vil sige, der kunne ikke korrigeres optimalt for de frafald, der har været i besvarelsen. Når man inviterer, er det jo ikke alle, der lige klikker på linket og har lyst til at deltage, så man skal vægte for det, og det skal jo så også fungere statistisk tilfredsstillende.

Det var en skævhed, som Sundhedsstyrelsen drøftede med Statens Institut for Folkesundhed (SIF), og de fandt, at der i Sundhedsprofilundersøgelsen er set forskelle i besvarelsene på spørgeskemaer, besvaret ved e-boks og spørgeskemaer besvaret ved postbrev.

Så derfor var der altså behov for at supplere undersøgelsen med enten spørgeskema pr. brev eller via interview, så forskellene i, hvem der er tilbøjelige til at besvare et spørgeskema via e-boks, og hvem der er mindre tilbøjelige, blev imødekommet.

Og det betød så, at man besluttede at igangsætte en interviewdel, hvor de personer, der ikke havde reageret på spørgeskemaet via link i e-boks, så blev kontaktet telefonisk for at gennemgå spørgeskemaet telefonisk.

Og det fremgår af metodenotatet fra Statens Institut for Folkesundhed (SIF), der blev offentliggjort i forbindelse med Danskernes Rygevaner 2019, at der var 19 %, der røg dagligt, blandt de deltagere, der havde besvaret spørgeskemaet via telefoninterview, mod 12 % af de, der havde besvaret spørgeskemaet via link i e-boks. Der var en mindre forskel, når det drejer sig om lejlighedsvis rygning.

Men det viser jo så, dem der klikker på e-boks og har lyst til at deltage i et sådant spørgeskema, der er altså kun 12 % af dem, der angiver, at de er daglige rygere, mens der, når man bliver ringet op, så er der 19 %. Så der er altså en kæmpe stor forskel. Og det er der nok rigtig mange grunde til.

Interviewdelen den blev foretaget i perioden 6.-31. december – og jeg kan da lige forestille mig, hvordan det har været at ringe til folk d. 31. december og forstyrre dem med sådan en undersøgelse, men det er altså det, jeg har fået oplyst – hvorefter Danmarks Statistik så foretog vægtning af de nye data. Derfor kunne undersøgelsen ikke offentliggøres i januar 2020 som planlagt.

Sundhedsstyrelsen og samarbejdspartnerne modtog data fra undersøgelsen i slutningen af januar 2020. Statens Institut for Folkesundhed (SIF) bearbejdede data for Sundhedsstyrelsen fra februar og frem til marts med henblik på, at Sundhedsstyrelsen skulle udarbejde en rapport med udgangspunkt i disse data.

Og efterfølgende gik Sundhedsstyrelsen i gang med at skrive de fire rapporter, der skulle offentliggøre resultaterne. Så har Sundhedsstyrelsen selvfølgelig lige præcis i de måneder også haft fuld travlhed med Covid-19, så den skriveproces den blev forsinket, det må man erkende, og det vil sige det blev ikke i marts, april, men det blev i maj, at man så kunne offentliggøre de her resultater i de her rapporter.

[Den nationale handleplan mod børn og unge]

På baggrund af det beskrevne forløb, så var Danskernes Rygevaner 2019 altså ikke klar i efteråret 2019, hvor forhandlingerne om den nationale handleplan mod børn og unges rygning fandt sted.

Og selv i det tilfælde, hvor forløbet med Danskernes Rygevaner 2019 var gået som planlagt, altså hvis det var gået som planlagt, og der altså ikke havde været behov for den her interviewdel, så ville data stadig først være færdigbearbejdet i løbet af december 2019 og offentliggjort januar 2020 – for det er netop sådan man har gjort det tidligere år, altså offentliggøre det. Jeg tror, det er først i januar, man plejer at offentliggøre det.

Så det vil sige, så havde de altså stadig ikke været klar til forhandlingerne i efteråret 2019, og det har heller aldrig været tænkt, at der skulle være en sammentænkning af udarbejdelsen af 2019-udgaven af undersøgelsen og forhandlingsforløbet.

[Sammenligning af data]

Uanset timing, så ændrer det ikke ved, at resultaterne ikke direkte kan sammenlignes med de her resultater, der var for 2018-undersøgelsen og det har Sundhedsstyrelsen også tidligere redegjort for. Det er en almindelig omkostning ved at lave forbedringer – og dermed forandringer – i den måde, en undersøgelse laves på.

Sundhedsstyrelsen har altså bedt Statens Institut for Folkesundhed (SIF) om at konkret vurdere muligheden for at sammenligne data fra 2019 til 2018 på baggrund af ændringerne i dataindsamlingsmetoden og ændringerne i spørgerammen.

Folkesundhedsinstituttet vurderede, at de to undersøgelser adskiller sig fra hinanden på en række parametre, og at man med fordel kan anse Danskernes Rygevaner 2019 for en ny baselineundersøgelse. Og det fremgår også af metodenotatet, at data fra de to undersøgelser ikke direkte kan sammenlignes.

Det kan derfor heller ikke direkte udledes, at der er sket et fald i andelen af rygere mellem 2018 og 2019.

[Danskernes Rygevaner 2020]

I mellemtiden så er der samlet data ind for 2020-udgaven. Det er jo det gode ved det, at der er nogle tilbagevendende – som vi sidder her nu, så er der også data fra 2020. Og den metode er identisk med den, man havde for 2019. Så de to rapporter kan godt sammenlignes.

Og her fremgår det, at der overordnet set er sket et fald i andelen af personer, der ryger dagligt eller lejlighedsvist fra 20 % i 2019 til 18 % i 2020. Blandt de 15-29-årige angav 26 % i 2019 at ryge dagligt eller lejlighedsvist, mens det er 23 % sidste år. Så altså også der kan man se et fald.

Der er altså og det er ikke kun for hele befolkningen, det er også blandt de unge, det synes jeg er ekstremt positivt.

[Trods fald er rygeprævalensen stadig høj]

Men selvom rygeprævalensen er faldet, så er det stadig næsten hver fjerde, altså 23 %, der svarer, at de ryger dagligt eller lejlighedsvist af de 15-29 årige. Og det mener jeg stadig er helt uden for diskussion er alt, alt, alt, alt for mange.

Så vi har stadigvæk et kæmpe problem, selvom det er rigtig godt, det går den rigtige vej, så er vi stadigvæk massivt problem, det koster alt for mange liv i fremtiden. Vi skal nå vores mål om en røgfri generation. Vi kan ikke bare slappe af, så snart vi ser, at udviklingen går bare lidt i den rigtige retning.

[Tiltag i tobaksloven træder i kraft]

Og derfor mener jeg, at den nationale handleplan var mere end berettiget.

Og pr. 1. april i år trådte flere af de her bestemmelser i kraft. Tobakken gemt væk i butikkerne, reklameregler blev skærpet, nikotinprodukterne er med i reguleringen med aldersgrænser o.s.v. Og i løbet af året træder endnu flere af initiativerne i kraft.

Så jeg tror og håber, at vi vil se nogle resultater, af de reguleringer i fremtidige undersøgelser om Danskernes Rygevaner og i de øvrige undersøgelser, der vil følge udviklingen i de kommende år.